Alcohol- en drugsbeleid voor studenten

Inspiratie en informatie voor introductiecommissies

Deze infosheet is een initiatief van het Trimbos-instituut en maakt deel uit van een serie infosheets over alcohol en drugs in het hoger onderwijs.

De introductietijd is een spannende periode voor eerstejaars studenten. Alles is nieuw! Je staat voor het eerst op eigen benen, in een nieuwe stad. Je leert bijzondere mensen kennen, ontdekt veel over jezelf en je bent nog echt in de overgang naar een volwassen leven.

Omdat nieuwe studenten in deze fase voor het eerst in contact komen met de drinkcultuur van studenten is het extra belangrijk in de introductietijd voldoende aandacht te hebben voor het alcoholbeleid. Vaak is tijdens de introductie alcohol volop aanwezig en beschikbaar. Gelukkig hebben de meeste introductiecommissies een alcohol- en drugsbeleid, maar de invulling verschilt sterk per stad.

Wat is effectief alcoholbeleid?
Alcoholgebruik is altijd het resultaat van een combinatie van factoren en alcoholbeleid kan dus nooit alleen gericht zijn op het individu. Een goed alcoholbeleid heeft aandacht voor de volgende componenten:

1. **Beschikbaarheid van alcohol beperken: zorg voor duidelijke regelgeving en naleving van de wet- en regelgeving.**
2. **Beinvloeden van de sociale norm: buig impliciete alcoholnormen om en ondersteun dit met educatie en deskundigheidsbevordering.**
3. **Signaleren van probleemgevallen: wees alert op signalen van problematisch gebruik, breng het ter sprake en verwijs door naar zelfhulp of laagdrempelige zorg.**
4. **Samenwerking en visieontwikkeling: laat het niet bij eenmalige activiteiten.**

1. Beschikbaarheid van alcohol

BEPERKT AANBOD

Het beperken van de beschikbaarheid van alcohol is één van de meest effectieve manieren om gebruik van alcohol te beïnvloeden. Dat betekent dat je door het verkorten van de schenktijden, het verhogen van de prijzen en het beperken van het aanbod een grote invloed kunt uitoefenen op de hoeveelheid gedronken alcohol. Bied bijvoorbeeld alcohol niet goedkoper aan dan fris. En geef geen korting op grote hoeveelheden alcohol. Veel introductiecommissies hebben dat in het beleid opgenomen. Met externe partners zoals de horeca en studentenverenigingen kunnen vergelijkbare afspraken worden gemaakt, zodat overal op dezelfde tijden een vergelijkbaar aanbod te krijgen is.

Bij activiteiten in de ochtend of tijdens informatieve activiteiten past geen alcohol. Maar ook als er de volgende ochtend iets op het programma staat, of als er later op de avond een groot feest op een externe locatie is, kan je er voor kiezen alleen alcoholvrije drank aan te bieden. Daarmee wordt over het algemeen de kans dat deelnemers op de volgende activiteit verschijnen, groter. Mensen zijn fitter, houden hun prioriteiten helder en hebben geen kater.

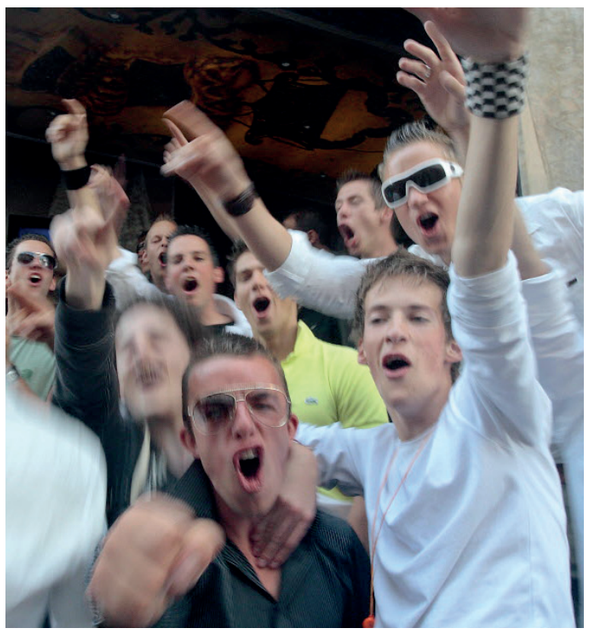

ALCOHOLVRIJ BIER

Alcoholvrij bier als alcoholvrij alternatief naast de frisdranken is een goede optie. Brouwers werken hier graag aan mee. Voor hen is het een mogelijkheid om hun aanbod uit te breiden. Groot nadeel: het is in de praktijk niet te onderscheiden van gewoon bier. In een gelegenheid waar alleen meerderjarigen naar binnen mogen is dat geen probleem, maar wanneer ook minderjarigen aanwezig zijn wordt met het schenken van alcoholvrij bier de handhaving van het alcoholbeleid moeilijk. Er zijn introductiecommissies die onderscheid maken door het alcoholvrije bier in afwijkende glazen te schenken, maar de kans op overschenken van gewoon bier in die glazen is groot.

MINDERJARIGEN

Sinds januari 2014 is het strafbaar om alcohol te verstrekken aan jongeren onder de 18 jaar. Een minderjarige met alcohol in de openbare ruimte kan ook zelf een boete krijgen. Een percentage van de deelnemers aan introductiedagen is nog geen 18 jaar. Daarom moet je als introductiecommissie maatregelen nemen om te voorkomen dat minderjarige deelnemers toch alcohol drinken. Sommige introductiecommissies geven de 18-plussers een andere kleur polsbandje dan de minderjarigen. Dat maakt het voor barpersoneel en handhavers makkelijker om te herkennen of een minderjarige alcohol probeert te bestellen of bij zich heeft.

Het verstrekken van alcohol aan een minderjarige is strafbaar en kan leiden tot een boete of het intrekken van een vergunning. Voor veel cafés en sommige verenigingen is dit een reden om 18- deelnemers helemaal niet binnen te laten: zo hoeft het barpersoneel geen onderscheid meer te maken.

ALCOHOL UIT DE SUPERMARKT

Sommige introductiecommissies houden hun alcoholprijzen laag omdat ze bang zijn dat deelnemers hun alcohol ergens anders aanschaffen, zoals in de supermarkt. Er zijn meerdere manieren om dat te voorkomen. De introductiecommissie kan verbieden dat studenten zelf alcohol meenemen. Ook kan de gemeente met een Algemene Plaatselijke Verordening (APV) alcoholgebruik in openbare ruimtes verbieden. Of de gemeente beperkt met een tijdelijke verordening de verkoop van alcohol in detailhandel en/of horeca. Zoals bijvoorbeeld gebeurt op Koningsdag in Amsterdam. Daar verkoopt men maximaal één alcoholhoudend drankje per persoon. Kortom, het is mogelijk om hier afspraken over te maken met de gemeente.

OMGAAN MET DRONKEN PERSONEN

In de Drank- en horecawet staat dat: personen in een kennelijke staat van dronkenschap (of onder invloed van andere psychotrope stoffen) niet mogen worden toegelaten in horecagelegenheden (artikel 20 lid 5 Drank- en Horecawet). Daarnaast mag niet worden doorgeschonken aan personen die in deze kennelijke staat van dronkenschap zijn (artikel 252 lid 1 Wetboek van Strafrecht). Op basis van deze wetgeving is het dus mogelijk om dronken personen de toegang te weigeren, naar huis te sturen of in elk geval geen alcohol meer te schenken. De gemeentelijke handhaving (bijzonder opsporings ambtenaren, ook wel boa's genoemd) heeft een belangrijke rol in het controleren van horeca en studentenverenigingen. Het verdient daarom aanbeveling om ruim voorafgaand aan de introductietijd in overleg te treden met de gemeente. Dan kunnen afspraken gemaakt worden over de inzet van boa's tijdens de introductietijd.

OVERTREDING REGELS INTRODUCTIE-COMMISSIE

De veiligheid (en het drinkgedrag) van de (minderjarige) deelnemers valt onder verantwoordelijkheid van de introductiecommissie. Controles hierop worden uitgevoerd door leden van de organisatie van de introductieweek en door beveiligers. Wanneer een minderjarige deelnemer wordt betrapt met alcohol, volgt meestal het doorknippen van het bandje, soms het waarschuwen van een ouder of het naar huis sturen van een deelnemer. In enkele steden kan tegen betaling (een 'boete') een tweede bandje worden aangeschaft. Controles en het doorknippen van bandjes zijn een duidelijk signaal naar de deelnemers dat alcoholgebruik door minderjarigen niet getolereerd wordt. De betrokken mentor behoudt ook na het doorknippen een rol in het veilig thuisbrengen. Contact met ouders (eventueel de volgende dag) is sterk aan te raden: zij zijn tenslotte nog verantwoordelijk.

De meeste introductiecommissies hebben in hun beleid opgenomen dat mentoren die zelf alcohol aan een minderjarige deelnemer geven, uit hun functie als mentor gezet worden.

2. Beïnvloeden van de sociale norm

TRAINING VAN MENTOREN
De mentor van een introductiegroep is de eerste houvast voor nieuwe studenten. Dat brengt verantwoordelijkheid met zich mee. Meestal krijgen de mentoren voor de introductietijd een training. Bespreek dan niet alleen de activiteiten, maar maak ook duidelijke afspraken en bespreek het alcohol- en drugsbeleid. Zo is iedereen meteen op de hoogte. De preventieafdeling van de regionale instelling voor verslavingszorg kan deze training bijvoorbeeld samen met de Introductiecommissie en de instellingen voor hoger onderwijs organiseren.

Sommige mentoren vinden het lastig om minderjarige deelnemers in hun groepje te hebben. Vooral omdat ze niet naar alle activiteiten mogen. Bespreek het tijdens de mentortraining en zoek samen naar oplossingen. Een lijst met kroegen en feesten die voor iedereen toegankelijk zijn, kan al helpen. Of een avondje 'uitwisselen' van minderjarige deelnemers tussen mentorgroepjes.

Duidelijke afspraken werken het best: helemaal geen alcohol voor minderjarigen. Dus ook niet bij het eten thuis, hoewel dat niet strafbaar is. Want zoals een mentor vertelde: "Eén drankje leidt vaak tot twee of drie en daarna vervagen de grenzen al snel. Voor je het weet heb je een dronken minderjarige in je huiskamer".

DRANKSPELLETJES
Drankspelletjes stimuleren drankgebruik en binge-drinken. Neem daarom een verbod op dit soort spellen op in het alcoholbeleid en breng alle mentoren op de hoogte. De uitdaging is om andere spellen te bedenken die de sfeer losser maken. De introductiecommissie kan hier een rol in spelen door (ludieke) teamactiviteiten aan te bieden, eventueel met een competitie element erin.

IN DE PRAKTIJK

Utrechtse Introductie Tijd (UIT)
In 2017 trainden Jellinek Utrecht en het Trimbos-instituut de 600 UIT-mentoren. Een college over alcohol en een workshop vormden de training en hadden als doel:

- vergroten van de kennis over de effecten en risico's van alcohol
- vergroten van kennis over het alcoholbeleid van de UIT
- bewustwording van de voorbeeldfunctie van mentoren
- bespreken gevoeligheden rondom alcohol en leeftijdsgrenzen
- voorkomen dat minderjarigen alcohol gaan drinken

3. Signaleren van probleemgevallen

SIGNALEREN EN DOORVERWIJZEN
Problemen door alcoholgebruik wil je zo vroeg mogelijk signaleren. Ze ontstaan in de meeste gevallen rond overtreding van de regels, acute veiligheids- of gezondheidsincidenten en overmatig alcoholgebruik. In de korte periode van de introductie zal er geen alcoholverslaving ontstaan, maar iemand die elke dag een kater heeft of zich misdraagt onder invloed van alcohol moet wel aangesproken worden. Eventueel kan worden doorverwezen naar een professional, zoals een studentpsycholoog. Overleg vooraf met de onderwijsinstelling en de verslavingszorg over de mogelijkheden voor signaleren en doorverwijzen.

Maak vanaf het begin aan deelnemers duidelijk dat de introductieweek niet om alcohol drinken draait, maar om het leren kennen van nieuwe mensen en een nieuwe stad. Communiceer duidelijk wat er wel en niet is toegestaan tijdens de introductieweek. In het uiterste geval kan het bestuur probleemgevallen uitsluiten van de activiteiten.

EHBO
Ook de EHBO kan probleemgevallen signaleren. Regel als introductiecommissie dat er een ambulance klaar staat of een auto met chauffeur. Dan kan er snel gereageerd worden als er iemand naar het ziekenhuis moet. Voor introductieweken bestaan ook veiligheidsplannen, waarin opgenomen is hoe tijdens verschillende typen calamiteiten moet worden gehandeld.

4. Samenwerking en visieontwikkeling

SAMEN BELEID MAKEN
Ontwikkel alcoholbeleid in overleg met de onderwijsinstellingen en de preventieafdeling van de regionale verslavingszorginstelling. De onderwijsinstellingen zijn verantwoordelijk voor de veiligheid en gezondheid van de nieuwe studenten en ze kunnen ondersteunen op organisatorisch en financieel vlak. Verslavingszorginstellingen hebben veel kennis in huis. Vraag hun ondersteuning bij het opstellen van het alcoholbeleid, bij deskundigheidsbevordering en bij voorlichting.

PARTIJEN MET COMMERCIEEL BELANG
Ga in gesprek met de plaatselijke horeca en studentenverenigingen. Soms hebben zij een actieve rol in de introductietijd: bijvoorbeeld omdat ze een plaats hebben in de introductiespellen of in kroegentochten, de deelnemers een maaltijd aanbieden of reclame mogen maken in/op

materialen die worden verstrekt aan de deelnemers. In dergelijke gevallen heeft de introductiecommissie ruimte om scherpe afspraken te maken over onderdelen van het alcoholbeleid. Partijen hebben een (commercieel) belang bij de samenwerking: zij willen de nieuwe studenten graag aan zich verbinden. In ruil daarvoor kun je afspraken maken die aansluiten bij jullie beleid. Denk aan schenktijden, geen sterke drank en geen kortingen.

SPONSORING
Vaak willen bierbrouwers een introductieweek sponsoren. Dat is financieel interessant, maar recent onderzoek van het Trimbos-instituut laat zien dat er een verband is tussen blootstelling aan alcoholmarketing en gestimuleerd drinkgedrag. Gevolg is bijvoorbeeld een verhoogde kans op beginnen met alcoholgebruik of binge-drinken. Voel je toch de financiële noodzaak? Misschien is subsidiëring door de betrokken onderwijsinstellingen, sportscholen, supermarkten of bioscopen een mogelijkheid. Of verhoging van deelnemersgelden.

OVERDRACHT
De overdracht aan opvolgers is elk jaar weer een uitdaging voor introductiecommissies. Meestal is er wel een handboek met praktische zaken en afspraken. Maar de visie op de aanpak is daarin niet opgenomen. Sommige keuzes in het alcoholbeleid worden dan niet goed begrepen door de nieuwe commissie. Een alinea hierover in het handboek kan helpen. In deze visie beschrijf je -naast de wetgeving- in hoeverre de introductiecommissie zich verantwoordelijk acht voor de thema's (seksuele) veiligheid, alcoholgebruik en drugsgebruik door deelnemers. Ook de verantwoordelijkheden van de onderwijsinstellingen en deelnemende horeca en studentenverenigingen staan erin beschreven. Het is aan te raden om een commissielid aan te wijzen dat verantwoordelijk is voor het alcohol- en drugsbeleid.

AFSPRAKEN OVER DRUGS

Het beleid voor soft- en harddrugs is simpel: minderjarigen, en soms ook mentoren, mogen geen softdrugs gebruiken. De straf: doorknippen van het polsbandje, dus einde introductie. Geen enkele introductiecommissie staat het gebruik van harddrugs toe tijdens de introductietijd. Deelnemers of mentoren die worden betrapt op het in bezit hebben/gebruik/onder invloed zijn van harddrugs wordt de toegang tot verdere activiteiten ontzegd. En als het nodig is wordt de politie betrokken.

MEER WETEN?

Deze inspiratiesheet is onderdeel van een serie over alcohol- en drugsbeleid voor studenten in het hoger onderwijs. Je vindt ze op dgsg.nl, naast andere informatie over alcohol- en drugpreventie.

Meer weten?

Deze inspiratiesheet is onderdeel van een serie over alcohol- en drugsbeleid voor studenten in het hoger onderwijs. Je vindt ze op dgsg.nl, naast andere informatie over alcohol- en drugpreventie.

In ontwikkeling:

- Inspiratiesheet voor studentenvereniging
- Inspiratiesheet voor instellingen in verslavingszorg
- Inspiratiesheet voor studentenverenigingen

Referenties

[1] Babor, T. (2010). Alcohol: No ordinary commodity. Research and Public Policy. Oxford: Oxford University press

[2] Nijkamp, L.M. & Leeuwen, L. van (2017). Alcoholreclame en restrictieve maatregelen. Een quickscan van wetenschappelijke literatuur en wet- en regelgeving in Nederland en Europa. Utrecht: Trimbos-instituut.

COLOFON

Auteurs
Aukje Sannen
Marianne Maat
Martha de Jonge
Laura Nijkamp
Ferry Goossens

Interviews
Aukje Sannen
Marianne Maat

Projectleiding
Martha de Jonge

Dank
Voor deze factsheet spraken we met decanen, psychologen, studiebegeleiders, docenten, een campusbeleider, een beveiliger en adviseurs en coördinatoren van de introductietijd van de Erasmus Rotterdam, Rijks Universiteit Groningen, Maastricht University, Tilburg University, TU Delft, Universiteit van Amsterdam en Hogeschool Eindhoven, InHolland Haarlem, Hogeschool Rotterdam, en Windesheim. We bedanken hen voor de open en constructieve manier waarop zij informatie en voorbeelden met ons deelden.

Ontwerp en opmaak
AlbertsKleve BNO

Redactie
Wessel Wildeboer

Artikelnummer: PFG91120
© Juni 2018 | Trimbos-instituut, Utrecht. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.

Trimbos instituut
Netherlands Institute of Mental Health and Addiction

Deze infosheet is een initiatief van het Trimbos-instituut en maakt deel uit van een serie infosheets over alcohol en drugs in het hoger onderwijs.